

Te veel testen en toetsen schaadt het Amerikaanse en het Nederlandse onderwijs

Liever een reisgids dan een leerboek

In het onderwijs ligt steeds meer de nadruk op presteren en afrekenen. Schadelijk voor de motivatie én de kennis van scholieren, concluderen een Amerikaanse en een Nederlandse onderzoeker.

Door onze redacteur MICHEL VAN NIEUWSTADT
ROTTERDAM. Nu hoeft ik mijn hele leven geen Frans meer te spreken. Dat hoorde de onderwijsspecialist Deborah Stipek haar dochter zeggen na afloop van een toets die haar kans op toelating tot een gerenommeerde Amerikaanse universiteit zou verhogen. Volgens Stipek (*Stanford University School of Education*) illustreert het commentaar een fundamenteel probleem in het hedendaagse onderwijs. Haar dochter had geen Frans geleerd omdat ze dan zou kunnen reizen of met mensen uit andere culturen zou kunnen communiceren. Ze wilde puur en alleen een hoge toetsscore behalen om haar voorkeursuniversiteit binnen te komen.

In een commentaar dat *Science* gisteren publiceerde betoogt Stipek dat het uitsluitend leren voor tests en toetsen voor kinderen schadelijk is. ‘Deze concurrentieslag ontnemt leerlingen het plezier in het leren’, schrijft Stipek. Wetenschappelijke studies laten zien dat tussentijdse toetsjes kinderen kunnen helpen om kennis goed vast te houden. Maar onderzoek toont ook aan dat een exclusieve focus op cijfers en afrekenen toetsen funest is voor de intrinsieke interesse die leerlingen hebben voor een onderwerp. En dat gaat weer ten koste van de motivatie van leerlingen op middelbare en lagere scholen. De constatering was voor *Science* belangrijk genoeg om een persconferentie te verbinden aan Stipeks commentaar.

Volgens hoogleraar onderwijskunde Monique Volman raakt Stipek met haar betoog aan problemen die in het Nederlandse onderwijs evengoed spelen als in Amerika: „Met onze onderwijsvernieuwingen hobbelen wij altijd een paar jaar achter Amerika aan. In Nederland worden de touwtjes nu strakker aangetrokken door meer nadruk te leggen op prestaties en het afrekenen van scholen. In de VS beweegt de slinger zich alweer langzaam de andere kant op.”

Net als Stipek waarschuwt Volman voor een eenzijdige nadruk op prestaties en toetsen. ‘Ik voel me ongemakkelijk als ik zie dat kinderen van elf op huiswerkinstituten worden voorbereid op de Citotoets en jongeren van 17 stoomcursussen volgen voor het eindexamen’, aldus Volman afgelopen vrijdag in haar oratie aan de Universiteit van Amsterdam.

Volgens Stipek is er een vracht aan wetenschappelijk bewijs die laat zien

Michelinsterren voor scholieren voortgezet onderwijs, Citotoetsen voor de kleinste kleuters

Een extra toets aan het einde van de onderbouw. Michelinsterren voor middelbare scholen. Taal- en rekentoetsen voor Pabo-studenten. Een landelijke toets voor kernvakken in het hbo. Citotoetsen in groep 1 en 2. Verplichte Citotoetsen op de hele lagere school.

Rendementsmetingen en toetsen zijn voor beleidsmakers dé manier om grip te krijgen op ons onderwijs. Hoogleraar onderwijskunde Monique Volman ziet het nut van al dat getoets: „Mits goed gebruikt geeft een toets een indicatie van hoe een school of leerling het doet

ten opzichte van andere scholen of leerlingen. Je krijgt een spiegel voorgehouden waardoor je jezelf de vraag kunt stellen: *halen we er wel uit wat er in zit.*” Maar toetsen zijn een momentopname en leraren moeten zelf kunnen beoordelen welke capaciteiten

een kind heeft. Elfjarigen in de klas van Volmans zoon kunnen de Citoscores van al hun klasgenoten opsommen. Volman: „In zo’n klas gaan kinderen over zichzelf en elkaar denken in een cognitieve hiërarchie. Terwijl er toch echt nog wel meer in het leven is.”

dat eenvoudige onderwijsprincipes kinderen emotioneel bij lesstof kunnen betrekken en zelfs passie kunnen opwekken. De materie moet verbonden zijn met de persoonlijk leefwereld, kinderen moeten actief kunnen meedoen, en zelf nadenken over problemen. De aandacht moet liggen op het verwerven van kennis en vaardigheden en niet op cijfers.

Volman voegt daaraan toe: „Kennis blijft hangen als je die kunt verbinden met wat je weet uit eigen ervaring. En ook als je die kunt toepassen in de praktijk. Geïsoleerde feiten verdwijnen uit je geheugen nadat je examen hebt gedaan. Daarom klagen bedrijven over de parate kennis van jonge mensen die ze binnenkrijgen. Ze hebben het wel geleerd, maar op het moment dat de jonge werknemers iets moeten toepassen is de kennis alweer verdwenen.”

Niet alle Amerikaanse problemen kunnen op Nederland worden geprojecteerd. „Nederland is gelukkig in alles een gematigd land”, zegt Volman. Scholen zijn onafhankelijk en laten zich niet gek maken door de

waan van de dag. Stipek signaleert in Amerika een *rat race* naar de toegangspoorten van gerenommeerde universiteiten. In Nederland speelt dat probleem minder, omdat de kwaliteit van de universiteiten minder uiteen loopt. Ook problemen met prestatiebevorderende en kalmerende middelen zijn hier volgens Volman minder groot dan in Amerika.

‘Geïsoleerde feiten vergeet je na examen’

Volman, onderwijskundige

De nadelen van een verscherpte focus op reken- en vaardigheden in Amerika zijn juist weer wel relevant voor Nederland. Op de persconferentie gaf Stipek aan dat het in Californië nauwelijks mogelijk is om een publieke middelbare school te vinden met een serieus lesprogramma voor kunst en muziek. Voor dergelijke vaardigheden is geen tijd op scho-

len die alle zeilen moeten bijzetten om te voldoen aan de minimumeisen qua reken- en taalvaardigheid die de Amerikaanse overheid stelt sinds 2001 (*No Child Left Behind*).

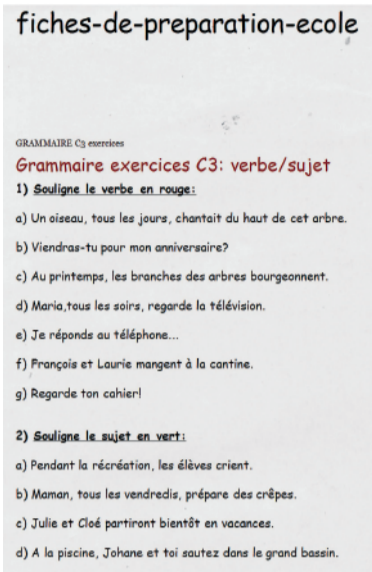
Volman: „Ik ben er niet tegen om de prestaties op het gebied van reken- en taalvaardigheid in Nederland fors te verbeteren, maar uiteindelijk zijn dat basisvaardigheden. Een school is er ook om kinderen in te leiden in cultuur. Als je iets meer van de wereld wilt begrijpen, dan heb je ook vakken nodig als geschiedenis en aardrijkskunde.”

Volgens Stipek leren kinderen die alleen maar hun best doen om bij het examen feiten op te hoesten niet „diep” genoeg. „De toekomst van Amerika hangt af van innovatie en creativiteit”, zei Stipek op de persconferentie. „Als opleidingen vooral zijn gericht op het voorbereiden voor [multiple choice] tests, dan bevorderen we niet de innovatieve en kritische manier van denken die we nodig hebben om de problemen van ons land op te lossen.”

Volman betoogt in haar oratie dat

het doel van het onderwijs is om de volgende generatie de kennis en vaardigheden bij te brengen die helpen bij het oplossen van de problemen van vandaag en morgen. Actuele vragen helpen om onderwijs voor kinderen relevant en aantrekkelijk te maken. Wat is er te doen aan de opwarming van de aarde? Hoe bouw je een huis? Volman zegt: „Vooral in het vmbo zie je een dergelijke praktijk-gerichte aanpak.” Volmans promovendus Annoesjka Boersma toonde aan dat leerlingen bij zorg en welzijn betrokken en gemotiveerd raken als ze een koffietoestel voor ouderen organiseren of een spelletjesdag op de basisschool. De theorie komt dan en passant aan de orde: Wat kan een kind van vijf? Hoe vervoer je iemand in een rolstoel?

Zo’n aanpak hoeft zich niet te beperken tot het vmbo. Volman kent een school waar vwo-leerlingen zelf hun eigen reis naar Parijs moeten organiseren. Ze moeten zelf brieven schrijven en hun hotel boeken. Hun Frans zal vast beter beklijven dan dat van de dochter van Deborah Stipek.

Tienertoeristen bezoeken in Parijs de ‘Mur des Je t’aime’, een vermaard kunstwerk in de wijk Montmartre en een romantische ontmoetingsplek (links). Het Frans van scholieren die bijvoorbeeld een trip naar Parijs regelen, beklijft langer dan dat van scholieren die voor een toets grammatica stampen met ‘voorbereidingskaarten’ (boven).
Foto Photononstop

Politiepet past ook de ‘queen bee’

Door onze redacteur MARGRIET VAN DER HEIJDEN
ROTTERDAM Ze is de tegenhanger van de alfaman: de *queen bee*. Moeite-loos combineert ze een toppositie in een mannelijke omgeving met de opvoeding van een stel kinderen, een pakketje nevenfuncties, een strak gestyled uiterlijk en een sociaal leven op niveau. Dat is een kwestie van toewijding en planning, vindt de *queen bee*. Bij haar moet je niet aankomen met een ziek kind of mantelzorg. En seksdiscriminatie? Nee, die ervaart de *queen bee* nimmer.

Zelf heeft de *queen bee* een mannelijke stijl van leidinggeven. En ze beoordeelt haar seksegenoten een stuk negatiever dan mannen dat doen: vrouwen zijn niet ambitieus en organiseren hun zaken slecht, vindt zij. Geen wonder dat vrouwen ongelukkig worden van een *queen*

bee als baas: onderzoek liet zien dat ze dan vaker met depressie en stressklachten kampen.

Toch is dat niet per se het oude verhaal: dat vrouwen elkaar het licht in de ogen niet gunnen, zegt Belle Derks, onderzoeker bij de vakgroep organisatiepsychologie in Leiden. Het *queen-bee*-gedrag is vooral een strategie, zegt zij, die loont in een omgeving met seksdiscriminatie. Derks concludeert dat op grond van onderzoek dat binnenkort in het vakblad *Psychological Science* verschijnt.

Voor dat onderzoek interviewde zij 63 leidinggevende politievrouwen – uit een mannelijke omgeving dus. Relatief veel van die vrouwen voelden zich weinig met andere vrouwen verbonden, en dat maakte hen vatbaar voor *queen-bee*-gedrag. Maar: zulk gedrag speelde alleen

op als de vrouwen eerst herinnerd waren aan voorvallen waarin zij zelf seksisme hadden ondervonden. Derks: „En hoe meer seksediscriminatie zij zelf hadden meegemaakt, des te sterker dan hun neiging om afstand van andere vrouwen te nemen.” De vrouwen schreven zichzelf een mannelijke stijl van leidinggeven toe, ontdekten dat seksediscriminatie bij de politie voorkwam en zeiden zelf héél anders te zijn dan andere vrouwen.

Derks: „Deze vrouwen kiezen voor zichzelf. Vaak loont het als vrouwen een stereotiep beeld van andere vrouwen uitdragen. Ook kritiek op seksegenoten wordt in de regel warm ontvangen.” Werden de vrouwen herinnerd aan situaties waarin ze gewoon om hun persoonlijke kwaliteiten geprezen waren, dan namen *queen-bee*-neigingen af.

Door M.A.J. EIJKMAN
NIJMEGEN. Tandartsen en mondhygiënist kunnen mensen attenderen op de gevaren van roken. Vooral de verkleuring van de tanden en kiezen door het roken biedt de mogelijkheid om een gesprek over de gevaren van roken te beginnen. Maar tandheelkundigen lijken deze kansen niet goed te benutten.

Dit constateert de Nijmeegse tandarts Josine Rosseel in haar proefschrift over voorlichting door tandartsen. Door het grote aantal mensen dat de tandartspraktijk jaarlijks bezoekt, is de tandarts of mondhygiënist uitermate geschikt om een patiënt bewust te maken van de gevaren van roken.

In de praktijk gebeurt dit teleurstellend weinig, leren verschillende studies van Rosseel. Zo werd in 62 algemeen tandheelkundige praktijken

een onderzoek gedaan. De ene helft van de praktijken kreeg voor hun rokende patiënten een behandelprotocol voor tabaksverslaving. Daarnaast werd voorlichtingsmateriaal voor deze patiënten ter beschikking gesteld. Alle praktijkmedewerkers kregen een kleinschalige training, terwijl hun rokende patiënt herhaaldelijk werd gevraagd of zij een stopadvies hadden kregen en daarin ook daadwerkelijk waren ondersteund. In de controlepraktijken werden geen activiteiten opgezet om patiënten te bewegen met roken te stoppen. Vierentwintig maanden na aanvang van de studie werden geen significante verschillen gevonden in de rookgewoonten van de patiënten tussen beide groepen. Tandartsen lijken therapeutisch en communicatief onvoldoende opgeleid om een rookverslaving aan te pakken.